

KRONIKLER

MEVZUAT KRONİĞİ

ÄMME HUKUKU

1 Ocak 1964 — 31 Mart 1964

KANUNLAR :

1 — Türkiye Radyo Televizyon Kurumu :

Bugünkü Anayasanın getirdiği önemli ve yerinde yeniliklerden biri de «Tarafsız Radyo» esası ve müessesesi olmuştur.

Nitekim 1961 Anayasasının düzenlediği özel kuruluşlar arasında radyo ve televizyon idaresi ve haber ajanslarını görmekteyiz.

Gerçekten Anayasanın 121 inci maddesinde aynen şöyle denilmektedir: «Radyo ve televizyon istasyonlarının idaresi, özerk (muhtar) kamu tüzel kişiliği halinde kanunla düzenlenir.

Her türlü radyo ve televizyonların yayımları tarafsızlık esaslarına göre yapılır.

Radyo ve televizyon idaresi, kültür ve eğitime yardımcılık görevinin gerektirdiği yetkilere sahip kılınır.

Devlet tarafından kurulan veya Devletten malî yardım alan haber ajanslarının tarafsızlığı esastır.»

Anayasanın bu madde ile ilgili gerekçesinde de belirtildiği gibi: Radyonun partizan tutumu ve partizan bir yayın vasıtası haline getirilmesi memleketimizde uzun seneler ciddî bir huzursuzluk konusu olmuştur.

Bu sebeple, radyo muhtariyeti ve tarafsızlığı, Anayasa teminatı altına alınmak istenmiştir. Ancak çeşitli ülkelerde bu gayeye varmak için kabul edilen esaslar çok farklı olduğu ve bunların sık sık değiştirdiği dikkat nazarına alınarak teferruatlı bir madde sevketmenin mahzurlu olacağı düşünölmüştür.

Bu bakımdan radyonun bir kamu tüzel kişisi haline getirilmesini ve bu tüzel kişiye görevin gerektirdiği yetkilerin tanınmasını

sağlayıcı madde sevki ile yetinilmiş, tafsilât bu maddeye istinaden çıkarılacak olan kanuna bırakılmıştır.

Aynı görüş televizyon idarelerinin düzenlenmesinde de dikkate alınmıştır.

İşte Anayasanın bu sarahatine istinaden ve Anayasanın 121 inci maddesinin ön gördüğü esaslar dairesinde, 24 Aralık 1963 tarihli ve 359 sayılı Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu Kanununun, merkezi Ankarada olmak üzere, Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu adı ile, tüzel kişiliğe sahip «özerk» bir kamu iktisadî teşebbüsünü kurduğunu görüyoruz.

Kısaca TRT remzini taşıyacak olan Türkiye Radyo - Televizyon Kurumunun başlıca görevleri: Radyo ve Televizyonla haber hizmetlerini görme; eğitici, öğretici, kültür ve eğitime yardımcı, eğlendirici, yurdu içerde ve dışarda tanıtıcı, yeterli, doğru ve tarafsız yayın yapmak;

Yurdun gerekli yerlerinde yeni radyo ve televizyon tesisleri kurmak bu tesisleri işletmek, mevcut radyo ve yayın tesislerini ihtiyaca göre geliştirip genişletmek;

Radyo ve Televizyon postaları arasındaki iş ve yayın ahengini sağlamak ve bu kanunla gösterilen esaslar içerisinde milletlerarası teşekküller ve yabancı radyo ve televizyon kuruluşları ile münasebetleri düzenlemek ve yayınlarının mümkün olduğu kadar geniş bir alanda en iyi bir şekilde yapabilmesi için araştırmalarda bulunmak, tedbirler almak ve gerekiyorsa, kendi tesislerinde kullanılacak âlet ve cihazlar üzerinde araştırma yapmak bunları kısmen veya tamamen imal etmek ve bunun için gerekli tesisleri kurmaktır .

Türkiye Radyo - Televizyon kurumunun en yüksek karar ve yönetim organı 359 sayılı kanunun 4 üncü maddesine göre hükümet, Üniversite ve çeşitli teşekkül temsilci ve mensuplarınca teşkil edilecek olan yönetim kuruludur.

Kurum, Genel Müdür tarafından temsil olunacak Yönetim Kurulu Radyo ve Televizyon hizmetleri ile ilgili konularda Danışma Kurulları kurabilecektir.

Yönetim Kurulu Türkiye Radyo Televizyon Kurumuna bu kanunla verilen görevlerin yerine getirilmesini sağlayacak ve yayın esaslarını tesbit edecektir.

Kanunun 5 inci maddesi Yönetim Kurulunun görevlerini yaparken gözeteceği esasları tesbit etmiştir. Buna göre Kurum; tam bir tarafsızlık içinde halka hizmet edilmesini, programların Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkelerle Cumhuriyetin nitelikleri-

ni benimsetici ve bu görüş, ilke ve niteliklere uygun düşünce ve davranış tarzını geliştirici bir zihniyetle ve Türk Toplumunun Çağdaş uygarlık seviyesine erişmesi amacını güden Atatürk Devrimlerini ve bu devrimlerin getirdiği dünya görüşü ile yaşama tarzını yerleştirici ve geliştirici bir tutumla hazırlanmasını gözetecektir.

Ayrıca, haberlerin doğruluk, çabukluk ve çağdaş habercilik ilkelerine uygun olmasını, siyasî yorum niteliğindeki yayınların çeşitli ve karşıt görüşleri içine alacak şekilde düzenlenmesini, programların yetkili uzmanlarca hazırlanmasını ve fikir, sanat, millî eğitim, halk eğitimi ve toplum kalkınması bakımlarından yeterli olmasını sağlayacaktır.

Görülüyor ki TRT Yönetim Kuruluna başka bir deyimle bu kurulu teşkil edecek üyelere çok önemli ödevler ve sorumluluklar düşmektedir.

Elli asıl ve on geçici maddeden ibaret olan 359 sayılı bu kanunun 49 uncu maddesine göre; bu kanun yayımı tarihinden sonraki üç aylık sürenin bitimini takip eden ay başında, ancak eski personelin müktesep hakları ve ilk yönetim kurulu seçimi ile ilgili madde hükümleri, bu kanunun Resmî Gazetede yayımı tarihinde¹ yürürlüğe girecektir.

2 — Yasama Meclisleri Dış Münasebetlerinin Düzenlemesi Hakkında Kanun, 16 Ocak 1964 tarih ve 378 Sayılı Kanun, Avrupa Konseyi Danışma Meclisi ve benzeri kurullara katılarak T. B. M. M. üyelerinin, siyasî partilere mensubiyetlerine göre, seçim tarzını objektif esaslara bağlanmıştır² :

Bilindiği gibi; Avrupa Konseyi 5 Mayıs 1949 da Avrupa'da kurulan ilk Milletlerarası Parlâmento mahiyetindeki bir kuruluştur.

Avrupanın II. Dünya savaşından sonra siyas, ekonomik ve askerî bakımdan içinde bulunduğu durum Avrupanın birleştirilmesi fikrinin yeniden kuvvet kazanmasına yol açmış, bu fikri destekleyen çeşitli dernekler ve hareketler doğmuştur.

Bütün Avrupa Birliği hareketlerinin koordinasyonu için kurulmuş olan Komitenin daveti üzerine Mayıs 1948 de Lahaye'de devlet adamları ve ileri gelen Avrupa şahsiyetlerinin katılması ile büyük

1) Bu kanun 2 Ocak 1964 tarihli ve 11596 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanmıştır.

2) Bu kanun metni için bk. RG: 24 Ocak 1964 - 11615.

bir Kongre toplanmış bu Kongrede Parlâmentolarca seçilmiş bir Avrupa Asamblesinin kurulması kararlaştırılmıştır.

İşte, Avrupa Konseyi bu düşünceyi gerçekleştirmek için 5 Mayıs 1949 da Londra'da on Avrupa devletinin Dışişleri Bakanının imzaladığı bir andlaşmanın sonucudur. Başlangıçta Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İsveç, İrlanda, İtalya, Lüksemburg ve Norveç'ten ibaret olan Avrupa Konseyi 6 Ağustos 1949 da Starazburg'da yaptığı ilk toplantısında Türkiye ile Yunanistanı Avrupa Konseyine üye olmağa davet etmiş, memleketimiz Avrupa Konseyi statüsünü 12 Aralık 1949 tarih ve 5456 sayılı Kanun ile tasdik etmiştir.

Daha sonra İzlanda, Federal Almanya, Avusturya, İsviçre ve Kıbrıs Cumhuriyetinin katılması ile Avrupa Konseyindeki üye sayısı on yediye yükselmiştir.

Avrupa Konseyi Statüsü 10 bölüme ayrılmış 42 maddeden müteşekkil bir anlaşmadır. Bu anlaşmaya taraf olan Devletler esas itibarile egemenliklerini muhafaza etmektedir. Belli başlı organları her üye Devletin Parlâmentolarınca kabul edilmiş usule uygun olarak ve nüfus esası gözönünde tutularak bugün 3 ilâ 18 arasında değişen (Türkiye 10 Parlâmento üyesi tarafından temsil edilmektedir) ve yekûnu 144 de varn Parlâmento üyesinden müteşekkil İstişari Asamble ile 17 Devletin Dışişleri Bakanlarından kurulu olan Bakanlar Komitesi'dir. Ayrıca Konseyin Organı olarak bir Genel Sekreter, bir Genel Sekreter Yardımcısı ve bugün sayısı dört yüzü aşan Sekreterlik memurlarından kurulu Genel Sekreterlik mevcut bulunmaktadır. Sekreterlik Personeli Hükûmetlerden veya herhangi bir otoriteden talimat istiyememekte ve almamaktadır. Merkezi yüz yıllardan beri Fransa ve Almanya arasındaki kanlı çekişmelere sahne olan Strazburg şehrinde bulunan ve resmî dilleri Fransızca ve İngilizce olan Avrupa Konseyi kurulmasından itibaren Avrupa birliğinin sağlanması yönünde önemli çalışmalarda bulunmuştur. Bu çalışmalar İnsan hakları, Sosyal güvenlik, ekonomik ve kültürel konularda üye devletlerin aralarında işbirliğini ve müşterek esasları tesbit eden ve sağlıyan sözleşmeler halinde belirmiştir.

Avrupa Konseyi Statüsünün başlangıç kısmında üye Devletlerin «Adalet ve Milletlerarası işbirliği üzerine kurulu barışın takviyesinin insan topluluğunun ve medeniyetin korunması için hayatî bir önemi olduğuna inanarak, halkların ortak malı olan ve her gerçek Demokrasinin dayandığı fert hürriyeti, siyasî hürriyet ve hukukun üstünlüğü prensiplerinin kaynağı bulunan fikrî ve ahlâkî kıymet-

lere sarsılmaz surette bağılı olarak» Avrupa Konseyini kurdukları açıklanmaktadır.

Avrupa Konseyi Statüsünün 3 üncü maddesinde Konseye üye olmak için ana şart şudur: «Avrupa Konseyinin her üyesi hukukun üstünlüğü prensibini ve hükmü altında bulunan her şahsın İnsan Haklarından ve Ana Hürriyetlerinden faydalanma prensibini kabul ve bu gayenin güdülmesine samimî ve fiilî bir surette iştirak etmeği taahhüt eder.»

Görüldüğü gibi Konsey'e üye olmak ve Konsey'de üye kalabilmek için aranılan önemli ehliyet şartı medeniyetin ve Demokrasinin esaslarını benimsemek, İnsan Haklarına saygılı olmaktır. İspanya ve Portekiz gibi iki eski Avrupa memleketi bu şartları haiz olmadıkları için Avrupa Konseyine kabul edilmemişlerdir.

3 — Türk Vatandaşlığı Kanunu :

1961 Anayasası «Temel Haklar ve Ödevler» başlığını taşıyan İkinci Kısımın «Siyasî Haklar ve Ödevler» başlıklı Dördüncü Bölümünün «Vatandaşlık» kenar başlığı altında, 54 üncü maddede şu hükümleri sevketmiştir:

Madde: 54 :

«Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağılı olan herkes Türktür.

«Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür. Yabancı babadan ve Türk anadan olan çocuğun vatandaşlık durumu kanunla düzenlenir.

«Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.

«Hiçbir Türk, vatana bağılılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça, vatandaşlıktan çıkarılamaz.

«Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.»

Görülüyor ki bu maddenin son fıkrası gayet yerinde olarak vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolunun kapatılamayacağını tasrih etmiştir.

Esasen 1961 Anayasasının 114 üncü maddesinin birinci fıkrası da İdarenin hiçbir eylem ve işleminin, hiçbir halde, yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamamasını amirdir.

İşte Anayasanın 54 üncü maddesine dayanılarak çıkarılan 11 Şubat 1964 tarih ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun³ 40 in-

3) Bu kanun için bk.: RG: 22 Şubat 1964 - 11638.

cı maddesinde, yukarıdaki esaslara uygun olara, Türk vatandaşlığı hakkında İdarî makamlarca her ne suretle olursa olsun verilen kararlar aleyhine Danıştaya başvurulabileceğini ifade etmiştir.

4 — Devlet Yatırım Bankası :

12 Mart 1964 tarihli ve 441 sayılı Devlet Yatırım Bankası hakkında Kanun ile Özel Hukuk hükümlerine tâbi tüzel kişiliğe ve özeleliğe sahip bir Devlet Yatırım Bankası kurulmuştur⁴.

Banka bir İktisadî Devlet Teşekkülü olup bu kanun ve «İktisadî Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakler hakkındaki Kanun» hükümlerine göre yönetilir ve denetlenir.

Bankanın merkezi Ankaradadır, ilgili olduğu Bakanlık Maliye Bakanlığıdır.

Bankanın görevi; İktisadî Devlet Teşekküllerinin yatırımları için gerekli kredileri sağlamak, gerektiğinde bu maksatla garanti vermek, bu kanun ve diğer kanunlarla kendisine verilen işleri yapmaktır.

Banka hisse senedi satın almak veya sermayeye iştirak etmek suretiyle ve başka yollarla kamu sektörüne ve özel sektöre dahil teşebbüs kurum ve kişilerle ortaklık kuramaz ve kurulmuş olanlara katılamaz.

Bu kanunun uygulanması bakımından «İktisadî Devlet Teşekkülü» deyimini, İktisadî Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve iştirakler hakkındaki Kanunun şümulüne giren teşekkülleri ifade eder.

Bankanın sermayesi 1.000.000.000 liradır.

Banka Maliye Bakanlığının kefaleti altında sermayesiyle sınırlı olmaksızın tahvilât çıkarmak suretiyle borçlanmaya yetkilidir.

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı ve İşçi Sigortaları Kurumu kaynaklarından, İktisadî Devlet Teşekküllerinin kredi ihtiyaçlarına tahsis edilmesi kararlaştırılan paralarla İktisadî Devlet Teşekküllerinin yatırım ve işletme ihtiyaçları üstünde devamlılık gösteren finansman fazlaları Devlet Yatırım Bankası tahvillerine yatırılır.

Banka tahvillerine yatırdıkları paralara teşekküllerin ihtiyaçları olduğunda Banka bu tahvilleri, nominal değere geçmiş günler faizinin eklenmesi suretiyle bulunacak fiyat üzerinden derhal satın alır.

4) Bu kanun için bk.: RG: 21 Mart 1964 - 11662.

İktisadî Devlet Teşekküllerinin karara bağlanmış yatırımları için gerekli paralardan kendi imkânları ile ve diğer şekillerde karşılanamıyan kısım ve bölümdeki esaslara göre Devlet Yatırım Bankası kredileri ile karşılanır.

Bankadan yatırım kredisi istenilebilmesi için finanse edilecek projenin teknik ve ekonomik bakımlardan uygun olduğunun ve kredi ile finansman ihtiyacı miktarının yetkili merciler tarafından kararlaştırılmış olması şarttır.

Bankaya verilecek borç isteme belgesine proje ve bunun dayandığı teknik, iktisadî ve malî etüdlerin birer örneği eklenir.

Banka kredileri için Yönetim Kurulunca tâyin edilen en uzun süreye göre hesaplanacak taksitlerin ödenmesine rantabilite durumları elverişli olmıyan projeler Bankanın kredilerinden faydalanamazlar.

Bakanlar Kurulu, memleketin geri kalmış bölgelerinin ekonomik zorunlukları gerektirdiğinde bu nitelikte olmıyan projelerin Bankanın kredilerinden faydalanmasına karar verebilir. Bu takdirde kredi taksitlerinin zamanında ödenmesi Hazinece garanti edilir.

Bankaca finanse edilmesi istenilen projeler ve bunların dayandığı teknik, iktisadî ve malî etüdlere, kredinin şekil ve şartlarının tesbiti için Bankanın yetkili uzmanları tarafından üç ay içinde esas itibarile malî yönden incelenecek bu konuda bir rapor düzenlenir. Banka Yönetim Kurulunca alınacak kararlara göre bir Genel Müdür tarafından yönetilim ve temsil olunur.

5 — Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Reorganizasyonu :

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânına göre plân döneminde Kamu İktisadî Teşebbüslerinden beklenenler şöyle özetlenebilir: Beş yıllık plân döneminde istenilen kalkınma hızına ulaşabilmesi için ön görülen yatırımların bir bölümünün Kamu İktisadî Teşebbüslerince gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bugün Devlet İşletmeciliğinin kuruluş yıllarındaki meseleler ile değil, piyasada tanınmış, yurt içinde ve dışında bağlar kurmuş tecrübe ve geleneği olan, fakat dış tesirlerle bazı bakımlardan kötü durumlara düşürülmüş olan bu işletmelerin ekonomiye daha yararlı olabilmelerini sağlayıcı çareler aramakla karşı karşıya bulunmaktadır.

Kamu iktisadî teşebbüslerinin kurulmalarına, gelişmelerine yapılan harcamalar, artık, ekonomiye yeni kaynaklar yaratmak duru-

mundadır. Bu da ücretinin yüksek seviyede ve düşük maliyetlerde olması, ayrıca dağıtım ile pazarlamanın piyasaların gereklerine uygun olarak gerçekleştirilmesi ile sağlanacaktır.

Kalkınma Plânına göre Kamu İktisadî Kuruluşlarının yeniden düzenlenmesinde gözönünde tutulacak ilkeler şunlardır.

— Rasyonel ve verimli çalışmayı sağlamak üzere işletmelere bağımsız çalışma imkânı tanınacaktır.

— Kamu İktisadî Kuruluşları ve bunların ellerindeki kaynaklar, kalkınma hedeflerinin gerçekleşmesinde kullanılacak bir araç olarak ve bir bütün halinde düşünülerek ve kaynaklarının çeşitli alanlara yönelmesi için müşterek bir fon kurulacaktır.

— Çalışma usulleri, denetleme ve diğer konular bakımından işletmelerin yönetiminde birlik ve işletmelerin arasında yatırım ve istihsal faaliyeti, alış veriş araçlarını ve personelin birlikte kullanılması ve mübadelesi bakımından işbirliğini sağlayacak bir düzen kurulacaktır⁵.

İşte «İktisadî Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonu» olarak adlandırılan bu amaçlara varmak için 12 Mart 1964 tarihli ve 440 sayılı «İktisadî Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakler hakkında Kanun» çıkarılmıştır⁶.

Kanunun 1. maddesine göre İktisadî Devlet Teşekkülleri; sermayelerinin yarısından fazlası tek başına veya birlikte Devlete (Genel ve katma bütçeli idarelere) ve İktisadî Devlet teşekküllerine ait olup, iktisadî alanda ticarî esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulan ve kuruluş kanunlarında bu kanuna tâbi olacakları belirtilen teşebbüslerdir.

Devlet ve teşekkül iştirakleri, Devlet ve İktisadî Devlet teşekküllerinin sermayelerinin yarısına veya daha azına sahip buldukları, özel hukuk hükümlerine göre kurulan ortaklıklardaki hisselerdir.

Bu kanunda geçen «Teşekkül» deyimini İktisadî Devlet Teşekküllerini, «İştirak» deyimini Devlet ve İktisadî Devlet Teşekkülü iştiraklerini, «Müessese» deyimini sermayesinin tamamı Devlete ait olan teşekküllere bağlı ve tüzel kişiliği haiz işletme ve işletmeler grubunu, «Bakanlık» deyimini teşekküllerin kanuna göre ilgili buldukları bakanlıkları, «Tüzük» deyimini, bu kanunun uygulanmasını gösteren tüzüğü ifade eder.

5) Kalkınma Plânı, Ankara, 1963, s. 100.

6) RG: 21 Mart 1964 - 11662.

Bu kanunun amacı ise İktisadî Devlet Teşekkülleriyle müesseseleri ve iştiraklerin ulusal ekonomimize faydalı olabilmesi için özerk bir tarzda, karma ekonominin kurallarına ve ekonomik gereklere uygun olarak yönetilmelerini, kârlılık ve verimlilik anlayışı içinde çalışmak ve sermaye birikimine yardım etmek suretiyle daha fazla yatırım kaynağı yaratmalarını ve bu amaca ulaşmak için denetlenmelerini sağlamaktır.

«İktisadî Devlet Teşekkülleri» tâbiri 17 Haziran 1938 tarih ve 3460 sayılı Murakabe Kanununda kullanılmış, Kanun Koyucu sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek üzere kurulan ve 3460 sayılı Kanun hükümlerine tâbi tutulması kendi kuruluş kanunlarında yazılı bulunan teşebbüsleri «İktisadî Devlet Teşekkülü» olarak adlandırmıştı.

İşte 12 Mart 1964 tarih ve 440 sayılı İktisadî Devlet Teşekkülleri ile müesseseleri ve iştirakleri hakkındaki Kanunun 1 inci maddesinde; «İktisadî Devlet Teşekkülleri: Sermayelerinin yarısından fazlası tek başına veya birlikte Devlete (Genel ve Katma Bütçeli İdarelere) ve İktisadî Devlet Teşekküllerine ait olup, İktisadî alanda ticarî esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulan ve kuruluş kanunlarında bu kanuna tâbi olacakları belirtilen teşebbüslerdir.» demek suretiyle iktisadî Devlet teşekkülü kavramını genişleterek sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait olan «Karma Ekonomi - Economie Mixte» teşekküllerini de içine almıştır.

Aynı maddeye göre; Devlet ve Teşekkül iştirakleri: Devlet ve İktisadî Devlet Teşekküllerinin sermayelerinin yarısına veya daha azına sahip buldukları özel hukuk hükümlerine göre kurulan ortaklıklardaki hisselerdir.

Bu Kanundaki «teşekkül» deyimini İktisadî Devlet Teşekküllerini, «İştirak» deyimini Devlet ve İktisadî Devlet iştiraklerini, «Müessese» deyimini Sermayesinin tamamı Devlete ait olan teşekküllere bağlı ve tüzel kişiliği haiz işletme ve işletmeler gurubunu ifade eder.

440 Sayılı Kanunun 36 ncı maddesi: 3460 sayılı kanun ile, ek ve değişikliklerin ve teşekküllerin özel kanunlarındaki bu kanuna aykırı bütün hükümlerinin kaldırılmış olduğunu tasrih ettiğine göre: İktisadî Devlet Teşekküllerinin organları; Umumî Heyet, Umumî Murakabe Heyeti, Yönetim Kurulu ve Genel Müdürden ibarettir.

Bilindiği gibi 23 Sayılı Kanunla İktisadî Devlet Teşekkülleri ile bunlara bağlı müesseselerin Yönetim Kurulları kaldırılmış, yerine aynı işleri görmek üzere bir Müdürler Kurulu ihdas edilmiştir. İşte 440 sayılı Kanun tekrar Yönetim Kurullarını ihdas etmiş bulun-

maktadır. Kanunun 8 nci maddesine göre Yönetim Kurulu Teşekküllerin karar organı olup teşekkülün en yüksek seviyede Yönetme ve Karar alma yetki ve sorumluluğunu taşımaktadır.

Kanunun geçici 6 ncı maddesi Kamu İktisadî teşebbüslerinin denetlemesi ile ilgili Yüksek Denetleme Kurulu hakkında kanun yürürlüğe girinceye kadar 3460 ve 23 sayılı Kanunların Yüksek Denetleme Kurulu ile ilgili hükümlerinin uygulanacağını tasrih etmiştir.

440 Sayılı Kanuna göre, Teşekküller gayelerinin dışında faaliyette bulunamazlar. İşletme ve İdarede prensip kârlılık ve verimlilik (m. 23).

440 Sayılı Kanunun reorganizasyon ile ilgili en önemli hükmü; Bu kanun hükümlerine intibakı sağlamak için yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içinde Maliye Bakanlığına bağlı olarak 6 üyeli bir (İktisadî Devlet Teşekküllerini yeniden düzenleme Komisyonu) kurmasıdır.

Komisyon mevcut teşekkül, kurum, müessese ve ortaklıkları inceleyerek malî ve hukukî bünyeleri hakkında teklifte bulunacak tasfiye ve devir dahil her türlü tedbirleri ve kanunun geçici birinci maddesinde zikredilen bütün görevleri yerine getirerek en fazla iki yıl içinde çalışmalarını bitirecek ve dağılacaktır.

Bu itibarla İktisadî Devlet Teşekküllerimizin ve onlarla ilgili tanzim tarzının daha iki yıl süre ile geçici bir manzara ve nitelik arzettiği ve arzedeceği ortadadır.

TÜZÜKLER :

Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü :

Bilindiği gibi 1961 Anayasasının geçici 3 üncü maddesi «Bu Anayasaya göre kurulan T.B.M.M. nin Millet Meclisinin ve Cumhuriyet Senatosunun toplantı ve çalışmaları için, kendi İçtüzükleri yapıncaya kadar, T.B.M.M. nin 27 Ekim 1957 tarihinden önce yürürlükte olan İçtüzüğü hükümleri uygulanır.» sarahatını ihtiva etmektedir.

İşte bu hükme istinaden bugüne kadar 2 Mayıs 1927 tarihli T.B.M.M. Dahilî Nizamnamesi hükümleri her iki meclis toplantı ve çalışmaları hakkında mer'i bulunmuştur.

Hazırlanan Cumhuriyet Senatosu İttüzüğü kabulü ile yürürlüğe girmiş⁷ ve bu suretle Cumhuriyet Senatosu toplantı ve çalışmaları bu yeni tüzüğe göre yapılmaya başlanmıştır.

Prof. Dr. İsmet GİRİTLİ

CEZA HUKUKU :

1 — Radyo ve Televizyon yayınları yolu ile işlenen suçlardan mes'uliyet :

2 Ocak 1964 tarihli Resmî Gazetede yayınlanmış 359 sayılı Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu Kanunu radyo ve televizyon yolu ile işlenecek suçlardan dolayı kimlerin mesul olacağını ve olmayacağını tespit etmektedir.

20. maddeye göre, «Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu yayınları yolu ile işlenen suçlarda ve haksız fiillerde, canlı yayın yapılması halinde, suç veya haksız fiil teşkil eden fiili işleyen ve eğer canlı yayın bir metne dayanılarak veya tespit yolile yapılmışsa, metni yazan veya sesi tespit edilen ve bu metni veya tespiti fiilen kontrol eden; diğer hallerde de, konuşan ve yayını fiilen idare ve kontrol eden kişiler sorumludur. «Canlı yayın» dan maksat, olayın veya konuşmanın anında ve doğrudan doğruya radyo veya televizyon ile yayınlanması halidir. - 11, 13, 15 ve 16. maddeler uyarınca yapılan ve bu özelliği anonsla belirtilen yayınlar ile tespitlerden faydalanmaksızın Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu İstasyonları dışındaki bir radyo veya televizyon kuruluşundan naklen yapılan yayınlardan, Kurum ve personeli hiç bir surette sorumlu değildirler. - Kurumun kendilerine tevdi edilen metni aynen okumakla görevli personeli, o yayının idare ve kontrolünde özel olarak görevlendirilmiş olmamak şartile, o yayın yolu ile işlenen suçtan veya haksız fiilden hiç bir suretle sorumlu değildir....»

2 — Memur sayılma :

2 Ocak 1964 tarihli Resmî Gazetede yayınlanmış 359 sayılı Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu Kanununun 22. maddesine göre, «Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu Yönetim Kurulu üyeleri ile görevlileri, ceza hükümlerinin uygulanmasında memur sayılırlar.».

3 — Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu :

20 Şubat 1964 tarihli Resmî Gazetede yayınlanmış 402 sayılı kanunla Türk Parasının Kıymetini Koruma hakkındaki 1567 sayılı kanunun süresi, 7220 sayılı kanunla uzatılmış bulunduğu sürenin bitimi tarihinden itibaren iki yıl daha uzatılmıştır.

4 — Sıkıyönetim Kanunu :

21 Şubat 1964 tarihli Resmî Gazetede yayınlanmış 92 sayılı T.B.M.M. kararı ile evvelce Ankara, İstanbul ve İzmirde bir ay süre ile ilân edilip B.M.M.'nin 22 Mayıs 1963 tarihli kararı ile onaylanmış, bundan sonra dört defa uzatılmış olan sıkıyönetim hali, bu defa 20 Nisan 1964 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan kararla 21/4/1964 tarihinden itibaren iki ay süre ile yeniden uzatılmıştır.

Doç. Dr. Öztekin TOSUN

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU :

1 — Hâkimleri tâyini :

Adalet Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu Hâkimler Kanununun bazı maddelerinin Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürerek iptalini istemiştir.

Bu kanunun 65. maddesindeki Yargıtay İkinci Başkanlarının Adalet Bakanlığınca intihap edileceği hakkındaki hüküm Anayasaya aykırı bulunmuştur; çünkü, Anayasanın 139. maddesi Yargıtay İkinci Başkanlarının Yargıtay Büyük Genel Kurulunca üye tam sayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilmesi usulünü koymuştur.

Gene bu kanunun 66. maddesindeki Yargıtay Birinci Başkanlarının Bakanlar Kurulunca seçilmesine ilişkin hüküm Anayasaya aykırı bulunmuştur; çünkü, Anayasanın 139. maddesine göre, bunların da Yargıtay Büyük Genel Kurulunca üye tam sayısının salt çoğunluğu ile seçilmesi kabul edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi 11/11/1963 tarihli kararile Hâkimler Kanununun bu iki hükmünü iptal etmiş bulunmaktadır.

2 — Şahsî dâva :

2 Ocak 1964 tarihli Resmî Gazetede yayınlanmış 359 sayılı Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu Kanununun 20. maddesinde, «Bu

madde kapsamına giren suçların takibinin şahsî dâva açılmasına bağlı olması takdirinde de, soruşturma Cumhuriyet savcılığı tarafından yapılır» hükmü bulunmaktadır.

3 — Dâva açma süresi ve şekli :

2 Ocak 1964 tarihli Resmî Gazetede yayınlanmış 359 sayılı Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu Kanununun 20. maddesinde radyo ve televizyon yayınları yolu ile işlenen suçlarda muamelelerinin tâbi olduğu süre ve şekil hakkında hükümler bulunmaktadır.

Bu nevi suçlardan ve haksız fiillerden dolayı «yayının yapıldığı tarihten başlayarak iki ay içinde açılmıyan dâvalar dinlenmez».

Radyo ve televizyon yayınları ile ilgili «şikâyet, dâva dilekçesi veya iddianamelerde, yayını yapan Kurum İstasyonunun adının ve yayının gün ve saatinin belirtilmiş olması şarttır».

4 — Tevkif :

a) Cumhuriyet Halk Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu 3770 sayılı Millî Korunma Kanununun 6731 sayılı kanunla değişik 66. maddesinin, tutuklamayı zorunlu kıldığından, Anayasaya aykırı olduğu için iptal edilmesini Anayasa Mahkemesinden istemiştir.

Anayasa Mahkemesi, 4 Şubat 1964 tarihli Resmî Gazetede yayınlanmış 2/12/1963 tarihli kararı ile Millî Korunma Kanununun sadece uygulamadan hükümetçe kaldırılmış bulunduğunu, binnetice yürürlükten kalkmamış olduğunu ve bunun sonucu olarak da dâva konusu 66. maddenin yürürlükte olduğunu kabul etmiş, bu maddenin Anayasanın 30. maddesine aykırı olduğunu görerek iptaline oybirliği ile karar vermiştir.

b) 15 Mayıs 1964 tarihli Resmî Gazetede yayınlanmış 466 sayılı kanun, kanun dışı yakalanan ve tevkif edilenlere tazminat verilmesini esaslara bağlamıştır. Bu suretle Anayasadaki şartlar dışında yakalanan veya tutuklananların uğrayacakları zararların kanuna göre Devletçe ödeneceğinden bahseden Anayasanın 30/son maddesinin hükmü yerine getirilmiş olmaktadır.

Kanun, gerek kanuna aykırı olarak yakalanan veya tutuklananlar, gerekse kanuna uygun olarak yakalanıp veya tutuklanıp da sonradan lehlerinde karar çıkanlarla mahkûm olmalarına rağmen, mevkufiyetleri mahkûmiyetten fazla olanların veya sadece para cezası-

na mahkûm olanların tazminat alma şartlarını (m. 1), tazminat isteme şekil ve süresini (m. 2), bu hususta karar vermekle yetkili ağır ceza mahkemesinin yapacağı işlemleri ve neticede vereceği karar aleyhine kanun yolunu (m. 3), tazminat verilmeyecek halleri (m. 1: 8, m. 4/son, m. 8) göstermiştir.

Doç. Dr. Öztekin TOSUN
